

A kurd kisebbség szerepe a szíriai polgárháború dinamikájának alakulásában

I. BEVEZETÉS

Jelen tanulmány a Jog – Állam – Politika című folyóirat 2017. 3. számában megjelent *Államépítési törekvések Szíriában I. – A Bassár el-Aszad kormányzat kihívásai*, valamint a 2018. 3. számában megjelent az *Államépítési törekvések Szíriában II. – Az Iszlám Állam tündöklése és túlélése* című tanulmány sorozat befejező része. A tanulmány sorozat célja, hogy bemutassa Szíria területén a központi kormányzat működését, valamint annak potenciális kihívóit a polgárháború kezdete óta eltelt időszakban.

A szíriai központi kormányzat 2011-ben, azaz a polgárháború kirobbanásának évében elveszítette az ország teljes területe fölötti ellenőrzést, amelyet 2014-ben az Iszlám Állam kalifátusának kihirdetése még inkább fokozott. A polgárháború eseményeit megannyi globális – az Egyesült Államok és Oroszország –, regionális – Törökország, Irán, Szaúd-Arábia stb. –, valamint állam alatti szereplő – a kurdok, a libanoni Hezbollah – kívánta a saját érdekeinek megfelelően alakítani, és számos esetben a külső beavatkozások adtak új dinamikát a történéseknek.

A polgárháború dinamikájában fontos szerepet töltek/töltenek be a kurdok politikai szervezetei és katonai csapatai. Jóllehet a kurdok egy, a többségi arab társadalomtól elkülöníthető etnikai kisebbséget alkotnak, a szíriai polgárháború kapcsán mégsem lehet pusztán erre a megközelítésre alapozni. A kisebbségi-többségi dinamika elemzésébe mindenképpen érdemes beemelni a hatalom-alapú megközelítést, amely a Szíriában élő kurdok esetében politikai, katonai, nemzetközi kapcsolati tőke szempontjából is elmozdulást mutat a 2011-es évet megelőző időszakhoz képest. Ameddig a polgárháború hatására a központi kormányzat hatalma megingott, már-már annak összeomlásával fenyegetett, addig a kurdok ellenőrzése alatt álló területek önállósága, hatalma és nemzetközi elismertsége érezhetően javult.

Bár a hatalmat, mint a társadalomtudományok egyik legnehezebben definiálható kategóriáját, nehéz pontosan körülírni, viszont bizonyos paraméterek mentén felrajzolható a hatalom birtokosának cselekvési eszköztára. Ezek mentén a hatalom birtokosa olyan feladatokat lát el, mint a társadalom irányítása, a hatalmi pozíciók és javak elosztása, a konfliktusok feloldása, a társadalom integrálása, a társadalom külső és belső védelme, valamint kötelező erejű jogi normák alkotása és azok

érvényesítése.^[1] A kurdok hatalma a központi kormányzat kárára erősödött hosszú éveken keresztül, amely megalapozta a politikai célkitűzéseik hangoztatását – Szíriában az autonómia megerősítését, Irakban a függetlenségi törekvéseket –, és az Egyesült Államokkal való együttműködést.

A kurdok a szíriai polgárháború kirobbanása óta megkerülhetetlen hatalmi tényezővé nőttek ki magukat, és katonai potenciáljuk révén alakították a polgárháborúban érdekelt felek stratégiáit – mindez látványosan nyomon követhető az Egyesült Államok, valamint Törökország esetében. Összességében kijelenthető, hogy a kurdok az Iszlám Állammal szemben elkönnyvelt katonai sikereikkel tettek szert katonai és politikai előnyökre, amely végeredményben meghatározta a polgárháború dinamikáját is. A továbbiakban az alább megfogalmazott hipotéziseket vizsgáljuk meg részletesebben a kurdok hatalmi szerepének erősödésével kapcsolatosan.

1. hipotézis: Dacára annak, hogy katonai értelemben megerősödtek a kurd igazgatású területek, valamint az Iszlám Állam térnyerésének ideje alatt függetleníteni tudták a működésüket a központi kormányzattól, nem áll rendelkezésre a függetlenséghez szükséges nemzetközi támogatás és belső erőforrás.
2. hipotézis: A kurd katonai csapatok jelentős szerepet vállaltak az Iszlám Állam megfékezésében és visszaszorításában, amely időszakosan növelte az országon belüli hatalmukat. Mivel a központi kormányzat legjelentősebb kihívója 2017. év végén deklaráltan is vereséget szenvedett, a kurdok abszurd módon a központi kormányzat hatalmának visszaállításához járultak hozzá. A központi kormányzat mindazonáltal továbbra sem gyakorol hatalmat Szíria teljes területe felett, és működéséhez külföldi katonai támogatásra, valamint hozzá hű milíciákkal való együttműködésre van szükség.
3. hipotézis: A második számú hipotézis alapja a központi kormányzat, így Bassár el-Aszad hatalmának megerősödése. Ha a kurdok képviselői hivatalosan nem is szorulnak ki a polgárháborút lezárni kívánó rendezési folyamatokból, mégis az államok közötti politikai játszmák áldozatává válhatnak anélkül, hogy érdemi szerephez jutnának. Ez Szírián belül a többség-kisebbség dinamikának újabb lendületet adhat, mélyít-heti a központi kormányzat és kurd lakosság között húzóódó törésvonalat, amennyiben a központi kormányzati hatalom képviselői nem hajlandók kompromisszumokra.

A hipotézisek részletesebb körüljárása indokolja első ízben a Szíriában élő kurd kisebbség alkotmányban rögzített jogainak, valamint az általuk létrehozott szervezeteknek a bemutatását, mivel ezek fejlődési íve hozzáigazítható a polgárháború eseményeinek alakulásához. A második fejezet a kurd katonai potenciál

[1] Bihari, 2013, 271–273.

alakulását mutatja be, párhuzamosan az Egyesült Államok felfegyverzési és kiképzési programjaival, amelyek a szíriai központi kormányzattal szembenálló pólust kívánják megerősíteni. A harmadik fejezet Törökország ambivalens stratégiáján keresztül mutatja be a kurd-török ellenségeskedés újabb színterét Szíriában, míg a negyedik fejezet a kurdok hatalmi potenciálját járja körül katonai, a nemzetközi kapcsolatok alakulása, valamint a polgárháború lezárására irányuló törekvések aspektusából.

II. A KURDOK HELYZETE SZÍRIÁBAN

Becslések szerint 30-40 millió kurd él Szíriában, Irakban, Törökországban, Iránban, valamint a Kaukázusban fekvő államokban. Dacára annak, hogy a kurd kisebbség összlétszáma jócskán meghaladja néhány régiós ország lakosságát is, nem sikerült önálló államot kiharcolni maguknak. Az Arab tavasz nyomán kibontakozó szíriai polgárháború, majd az Iszlám Állam Szírián és Irakon átnyúló államépítési kísérlete nemcsak összeomlással fenyegette a két országot, hanem lehetőséget is adott az autonómiára irányuló/szeparatista mozgalmaknak. A továbbiakban a Szíriában élő kurdok helyzete és szervezeteik kerülnek bemutatásra, kiegészítve a polgárháború teremtette lehetőségek kiaknázásával az önkormányzatiságuk megerősítésére tett lépésekkel. Ahhoz, hogy a kurdokat érintő szabályozási keretrendszer követhető legyen, egészen az 1973-as alkotmányig érdemes visszanyúlni.

Háfez el-Aszad 1970-ben vette át a hatalmat az országban, és 1973-ban Szíria új alkotmányos alapok mentén folytatta működését. Az alkotmány az akkori bipoláris világrend logikájához igazodva jelenítette meg a szocialista pólusból átemelt terminológiát és államcélakat. Szíria állam- és gazdaság szervezési gyakorlatára az erőteljes centralizáció volt a jellemző, azaz a politikai hatalom birtokosa könnyűszerrel tudta akarátát érvényesíteni, egyben megalapozta a politikai érdekek primátusát például a gazdaság racionális újraszervezésével szemben. Végül ez a logika is vezetett el az 1980-as években Szíria gazdasági teljesítőképességének romlásához, valamint az első átfogóbb liberalizációs kísérlethez.^[2]

Az alkotmány a szocialista pólushoz igazodva jelenítette meg az imperializmus elleni harcot, valamint emelt be két, regionális kontextusban értelmezhető államcél. Az első a cionizmus elleni harcot hirdette, míg a másik az arab nacionalizmus megerősítését jelenítette meg.^[3] A bipoláris világrend utolsó, kicsivel több mint másfél évtizedében a fenti két államcél mentén történő politizálás megerősítette az elnök legitimitációját, igaz, 1990 után a cionizmus elleni küzdelem az Egyesült Államokkal történő kapcsolatok fejlesztése okán háttérbe szorult a politikai kommunikációban.

[2] Tóth, 2018.

[3] Tóth, 2017a. 160.o.

Az alkotmány szövegét végigkíséri a „szocialista arab társadalom” kifejezés, és nem alkot külön rendelkezéseket más etnikai népcsoportok vagy vallási kisebbségek tekintetében. A 35. cikkely szűkszavúan rendelkezik a vallásszabadságról, míg a 38. és 39. cikkelyek a szólás, valamint gyülekezési szabadságról. Az alkotmányban továbbá rögzítésre kerül a Baász Párt monopol hatalmi helyzete, továbbá az egyes fejezetekből kiolvasható az a centralizációs igény, amely a politikai vezetés stabilitását alapozza meg. Nem meglepő módon a kurd kisebbség jogállásáról nem esik benne szó.

Az 1973-as alkotmány elfogadását követően mintegy négy évtizeden keresztül nem történt változás Szíria alkotmányos alapjai tekintetében, jóllehet azt a világpolitikai és világgazdasági események – bipoláris világrend felbomlása, a kisebbségek jogállását védő nemzetközi standardok fejlődése stb. – indokolták volna. Ráadásul Szíria gazdasága az 1980-as évektől kezdődően lassan, de érezhetően távolodni kezdett a szocialista koncepciótól, amely az állam mindenhatóságára helyezte a gazdaság fejlődését. A minden évtizedben felbukkanó „szelektív liberalizációs” törekvés mind nagyobb teret engedett a privát szektor működésének, valamint a külföldi tőkebefektetéseknek, ugyanakkor a gazdaság működése a gyakorlatban, valamint az alkotmányos alapok mind élesebben kezdtek egymástól szétválni.

Az Arab tavasz tüntetéseiből kibontakozó polgárháború lett az a faktor, amely a központi kormányzatot újabb alkotmányozásra készítette 2012-ben. Az új dokumentum az államszervezet felépítése, a gazdaság működése, általános államcélok, kisebbségek jogainak biztosítása stb. kapcsán előrelépést jelentett az 1973-as alkotmányhoz képest. Kétségtől eltekintve újításnak számít a szocialista értékek, az imperializmus elleni harc kihagyása a szövegből, valamint a pluralizmus korlátozott biztosítása. Mivel 2012-ben az ország kezdett több részre szakadni, a szuverenitás egysége, mint kritérium, hangsúlyosabban jelenik meg a pluralizmus biztosításánál. A 47. cikkely kifejezetten rögzíti, hogy az állam garantálja a nemzeti egység védelmét, és az állampolgárok kötelessége megőrizni azt. Külön cikkely rendelkezik továbbá arról, hogy vallási, etnikai, törzsi stb. alapon tilos politikai tevékenységet végezni, amely kétségtől eltekintve korlátot emel a kurd kisebbség egységes politikai fellépésének.^[4]

Látható tehát, hogy a kisebbségek, így a kurdok esetében is, a nagyobb önrendelkezésnek, önkormányzatiság megvalósításának nem voltak adekvátak az alkotmányos feltételek. A kurdok által lakott területeken az önkormányzatiság csökevényes módon fejlődhetett ki, azaz a helyi társadalom önszerveződése javarészt olyan szakpolitikákban valósulhatott meg, amelyeket a központi kormányzat nem tudott, vagy nem akart ellátni.

Mivel a polgárháború kirobbanását követően a központi kormányzat kivonult a kurdok által lakott észak-szíriai területekről, nagyobb szükség mutatkozott az

[4] Constitution of the Syrian Arab Republic, 2012.

önkormányzásra, mint korábban valaha. A kurdok rövid időn belül rákényszerültek, hogy átvegyék az általuk benépesített területek igazgatási és védelmi feladatait, egyben arra is, hogy az általuk uralt területeken fellelhető természeti erőforrások értékesítését az önfenntartásra fordítsák. Ennek megfelelően az alábbi nagyobb szervezetek felelnek a fenti feladatok ellátásáért, valamint a kurd hatalmi érdekek érvényesítéséért.

Az Észak-szíriai Demokratikus Föderáció (Democratic Federation of Northern Syria – DFNS / Rojava) 2012-től egy de facto autonóm régió, amely 2016-tól szövetségi formában folytatja működését. A fennhatósága alá tartozó területek oly módon meg tudták erősíteni önkormányzatiságukat, hogy tulajdonképpen mint állam az államban működnek.

A Demokratikus Egyesülés Pártot (Democratic Union Party – PYD/YPG) a Kurdisztáni Munkáspárt szíriai ágaként alapították meg 2003-ban. Fő politikai célkitűzése a kurdok jogainak rögzítése az alkotmányban, valamint a „demokratikus autonómia” biztosítása a központi kormányzat részéről.^[5] Fegyveres szárnyát a Népvédelmi Egységek (People’s Protection Units – YPG) képezik, és létszámukat sokáig 30–50 ezer főre becsülték.^[6] A Népvédelmi Egységek a DFNS haderejébe integrálódnak. A másik szárnyat a Női Védelmi Egységek (Women’s Protection Units – YPJ) jelentik, és 24 ezer főt számlálnak.^[7]

Az Egyesült Államok támogatásával 2015-ben megalapult a Szíriai Demokratikus Erők (Syria Democratic Forces – SDF), amely az YPG, valamint a Szabad Szíriai Hadsereg csapatainak integrálásán túl arab, asszír, örmény és türkmén milíciákat is magában foglalt.

A Kurd Nemzeti Tanács (Kurdish National Council – KNC) egy Szírián és Irakon átívelő ernyőszervezet szerepét kívánta volna betölteni, amely létrehozását az iraki elnök szorgalmazta 2011-ben. A kezdeti időkre jellemző széles körű támogatottság a KNC sajátos vezetési stílusának köszönhetően már a következő évben olvadni kezdett, és a résztvevő pártok sorra vonták ki magukat az együttműködésből.

A fent ismertetett szervezetek és milíciák mellett számos egyéb kurd tömörülés létezik, amelyek nem ritkán a hatalmi játszmák eszközévé válnak. A polgárháború felszámolására irányuló tárgyalások – lásd negyedi fejezet – egyik sarkalatos pontja, hogy mely szervezetek képviseljék a kurd kisebbség érdekeit. Mind az Egyesült Államok, mind Oroszország olyan szervezetek részvételét támogatja, amely inkább az általuk diktált stratégia megvalósulásához járulnak hozzá, semmint a tényleges megbékéléshez.^[8]

Összegezve a szíriai kurdokkal kapcsolatos eddigi ismereteket, az alábbi

[5] The Kurdish Democratic Union Party, 2012.

[6] People’s Protection Units (YPG), 2016.

[7] Perry, 2017.

[8] Érdekesképpen a szíriai kormányzathoz hű kurd csoportosulás, a Nemzeti Kurd Mozgalom és Békés Változásért nevű szervezet is elutasította az ország megosztására, vagy föderális berendezkedést előmozdító kísérletet. (Forrás: National Kurdish Movement rejects any divisive or federal project in Syria, 2016.)

megállapításokat lehet megfogalmazni.

1. megállapítás. Szíria alkotmányai 1973-tól napjainkig nem biztosítanak semmiféle önkormányzati jogot kisebbségek számára, ezért a kurdok hatalmi pozíciójának erősödése informális politikai és katonai csatornákon valósulhatott meg a polgárháború során. Mivel nem léteznek kisebbségek számára törvény által garantált érdekérvényesítési csatornák, a központi kormányzat, erejéhez mérten, bármikor felszámolhatja az önkormányzatiság eddig kialakult színtereit.
2. megállapítás. A szíriai kurd régiót – bár nyilvánvalóan voltak történelmi előzményei – a polgárháború kovácsolta egy önálló igazgatással és ütőképes haderővel rendelkező hatalmi pólussá. Ez a hatalmi pólus mindazonáltal önálló célkitűzésekkel és politikai érdekekkel bír, amely nem tűr meg egyéb hangot maga mellett. A kurd szervezetek ezért nem tömörülnek egységesen a fent ismertetett szervezetek mögött, hanem megfigyelhető egy erőteljes széthúzás, amelyet a polgárháború lezárására irányuló tárgyalásokon akár az Egyesült Államok, akár Oroszország is a saját céljaira tud kiaknázni.

II. A FÜGGETLENSÉGI TÖREKVÉSEK KATONAI PILLÉREI

2011-től kezdődően a szíriai központi kormányzat elvesztette azon képességét, hogy az ország teljes területe, valamint lakossága felett gyakorolja hatalmát, továbbá birtokolja az erőszak monopóliumát. A központi kormányzattal szemben új erőközpontok alakultak ki: a meglehetősen heterogén és töredezett, de egységesen ellenzéki erőként aposztrofált tömb, a kurdok, valamint 2014 és 2017 között az Iszlám Állam, mint proto-állam.^[9]

Az Iszlám Állam és annak elődszervezeteinek megerősödése, majd 2014-ben a kalifátus kikiáltása – tulajdonképpen államépítési kísérlete – megváltoztatta a polgárháború dinamikáját. A szíriai központi kormányzat területi-hatalmi térvészése, valamint a vele szembenálló hatalmi tömbök térnyerése hosszú évekre kiszámíthatatlanná tette emberek millióinak sorsát, a természeti és gazdasági erőforrások feletti ellenőrzést, valamint mindez előretételeként hosszú évekre determinálja Szíria fejlődési ívét.

A központi kormányzat ellenében felemelkedő hatalmi tömbök ugyanakkor egymással szemben is ellenérdekeltek voltak. Ameddig az Iszlám Állam az állam- és társadalomszervezési viszonyoktól kezdődően mindent megkérdőjelezett

[9] Vlagyimir Putyin orosz elnök 2017 decemberében kijelentette, hogy teljes győzelmet arattak az Iszlám Állam felett Szíriában. Ugyanakkor a kalifátus maradékának felszámolásához még további két évre volt szükség, ráadásul becslések szerint Szíriában és Irakban akár több tízezer harcos is lehet, akik képesek lehetnek akár egy új kalifátus megépítésére, akár a konszolidáció megakadályozására. (Polyakova, 2018.)

Szíriában, valamint nagyratörő hódítási szándékot hirdetett, addig az ellenzéki csapatok a fennálló hatalmi rendszer leváltásában voltak érdekeltek, a kurdok viszont a központi kormányzattól való függőség megszüntetését tartották szem előtt. Mivel Szíria területeinek megszerzése zéró összegű játékként értelmezhető, az új erőközpontok közötti összeütközés elkerülhetetlenné vált.

Az Iszlám Állam csapatai, valamint a kurd katonai egységek között 2012-től számítjuk az összetűzéseket, ugyanakkor a két fél közötti első jelentősebb összecsapásra egészen 2014-ig, Kobane ostromáig várni kellett.^[10] A kurdok relatív megerősödését az is segítette – a szomszédos Iraktól eltérően –, hogy az Egyesült Államok vezette katonai koalíció az ellenzéki csapatok támogatása mellett, Bassár el-Aszad elnökkel szemben pozicionálta magát. A központi kormányzat több frontos polgárháborúba keveredett – ellenzéki csapatok, Iszlám Állam, külföldi katonai intervenció –, amelyet a kurdok katonai, igazgatási, politikai, önállóságának megerősödése egészített ki.

Ahogy korábban említésre került, az Iszlám Állam államépítési kísérlete alapaiban megváltoztatta a polgárháború dinamikáját, amely végső soron elvezetett a kurdok pozíciójának erősödéséhez. Az Egyesült Államok 2014-ben a katonai intervenció mellett kötelezte el magát, továbbá intézményesen kívánta megerősíteni az ellenzéki csapatokat, hogy a légitámadások nyomán a helyi szárazföldi erők alkalmassá váljanak az Iszlám Állam visszaszorítására. Ennek köszönhetően Barack Obama elnök jóváhagyásával a CIA 2013-ban nekilátott az ellenzéki csapatok felfegyverzésének, amely 4 éven keresztül összesen 1 milliárd dollár értékben biztosított szállítmányokat helyi milíciáknak.^[11] A program eredménye meglehetősen vitatott, ugyanis bizonyítékok mutatnak arra, hogy a szállítmányok egy része az al-Kaida szíriai ágához, az an-Nuszra Fronthoz kerültek. Donald Trump elnök 2017-ben négy év működés után végül a program leállítása mellett döntött.

2015-ben a Pentagon 500 millió dolláros programjának (*train-and-equip program, rövidítve T&E program*) keretén belül 5000 harcos kiképzését vállalta az év végéig az Egyesült Államok, amely teljes kudarcnak bizonyult.^[12] 2016-ban a Pentagon ismét nekirugaszkodott egy újabb kiképző programnak, amely sokkal kisebb nagyságrendben folytatta a 2015-ben megbukott programot.^[13] Szintén 2016-ban napvilágra került, hogy az Egyesült Államok az arab milíciák mellett kurd csapatok részére is szállított fegyvereket, bár a hivatalos indoklás szerint ekkor még nem kifejezetten a kurd milíciákat akarták támogatni, hanem a Szíriai Szabad Hadsereg zászlója alatt harcoló kurd harcosokat.^[14]

Bár az Egyesült Államok komoly összegeket fordított a szíriai milíciák – arab és kurd egyaránt – felfegyverzésére, a programok eredményessége és visszhangja

[10] Arany – N. Rózsa – Szalai, 2016, 252.

[11] Mazzetti – Goldman – Schmidt, 2017.

[12] Mcleary, 2016.

[13] Stewart – Torbati, 2016.

[14] Borger – Hawramy, 2016.

ugyanakkor erőteljesen vitatott. A Pentagon kiképző programjának kudarcra egyidejűleg több okra vezethető vissza. Egyfelől a meglehetősen heterogén és térben töredezett ellenzéki csapatok okán nem lehetett egy széles és egységes koalícióra kiterjedő megállapodást kieszközölni. Másfelől az erőviszonyok folyamatosan változtak, és a dinamikusan formálódó környezetben az egyik milíciával kialakított megállapodást egy másik milícia nem fogadta el automatikusan. Harmadrészt az ellenzéki csapatok elsődleges célja Bassár el-Aszad hatalmának megdöntése, és nem az Iszlám Állam elleni harc (jóllehet a kalifátus az ellenzéki milíciákra hasonlóképpen ellenségként tekintett). Negyedrészt, Oroszország 2015-ben beszállt a terrorizmus elleni küzdelembe Szíria területén, ugyanakkor céljai között volt nemcsak az Iszlám Állam megsemmisítése, hanem Bassár el-Aszad hatalmának biztosítása is. Ennek érdekében a Szíriába telepített orosz haderő az Iszlám Állam csapatai mellett az ellenzéki erőket is tűz alá vette, amely sok esetben az Egyesült Államok által kiképzett harcosok halálát, valamint az amerikai fegyverek megsemmisítését is jelentette.

Miközben tehát az ellenzéki csapatok kiképzése és felfegyverzése nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, valamint az orosz katonai intervenciónak köszönhetően folyamatos térvészést voltak kénytelenek elkönyvelni, addig a szíriai kurd csapatok amerikai támogatással sikeresen verték vissza az Iszlám Állam offenzíváját. A kurd katonai csapatok úgy kezdtek megjelenni a nemzetközi médiában, mint az Iszlám Állam ellenes harc hősei, az általuk uralt területek pedig az üldözöttek menedékhévé vált – vallásra és származásra tekintet nélkül –, ráadásul a női harcoló alakulatokkal pozitív példát állítottak a térség alapvető kulturális beidegződéseivel szemben.

2017-ben a Pentagon egy újabb felfegyverzési programot (*T&E program*) indított el, amelynek kedvezményezettjei az arab milíciák helyett ezúttal a kurd csapatok voltak.^[15] A kisebb kézfegyverekkel és járművekkel történő erősítés azt a célt szolgálta, hogy a kurdok vissza tudják foglalni az Iszlám Állam *de facto* fővárosát, Rakkát. Azonban a kurdok felfegyverzése hamar negatív visszhangokat váltott ki. Egyfelől a Szíriával szomszédos, egyben az Egyesült Államokkal NATO szövetséges Törökország tiltakozott a kurdok felfegyverzése ellen, mivel érvelése szerint az a területén aktív Kurdisztáni Munkáspárt megerősödését is szolgálja. Másfelől kérdések merültek fel a Pentagon programjának kivitelezésével kapcsolatosan is, ugyanis a hivatalosan bejelentett eszközökhöz képest jóval modernebbek is kezdtek megjelenni a kurd csapatoknál. Az amerikai különleges haderőknél bevett öltözékek és fegyverek szállítását a Pentagon következetesen tagadta, mégis 2017 márciusa óta egyre több bizonyíték van arra, hogy a kurdok a legmodernebb eszközökkel vívták meg a harcot az Iszlám Állam katonái ellen.^[16]

A kurdok a 2017-re, a polgárháború kezdeti évéhez képest megerősítették hatalmi helyzetüket, ugyanakkor a polgárháború dinamikája kezdett

[15] US begins sending weapons to Kurdish YPG in Syria, 2017.

[16] Snow, 2017.

kontraproduktívá válni számukra. Az Iszlám Állam visszaszorítása – akár Szíriában, akár Irakban – egyben azt is jelentette, hogy a kurdok jelentősége csökkenni kezdett a nyugati államok szemében. Továbbá a kurd milíciák közvetetten a szíriai és iraki központi kormányzatok visszaerősödését támogatták, mivel az egyik legnagyobb kihívójuk, az Iszlám Állam, elvesztette hatalmi pozícióját. Irakban ráadásul 2017. szeptember 25-én sor került arra a függetlenségi népszavazásra, amelyet számos nyugati ország, így a kurdok stratégiai partnerének számító Egyesült Államok is ellenzett.

Hasonlóképpen fordulat következett be ugyanebben az évben a kurdok felfegyverzésével kapcsolatosan is az Egyesült Államok részéről. Novemberben Donald Trump amerikai elnök, valamint Recep Tayyip Erdogan török elnök tárgyalásai következtében az Egyesült Államok ígéretet tett a katonai támogatás elvágására.^[17]

III. TÖRÖKORSZÁG SZEREPVÁLLALÁSA A SZÍRIAI POLGÁRHÁBORÚBAN

Törökország egyidejűleg elszenvedője a szíriai polgárháború negatív hatásainak, valamint alakítója az eseményeknek. A 2011-től Szíria irányába folytatott külpolitikája következtében számos nemzetközi és regionális, állami és állam alatti szereplővel alakult ki hullámzó kapcsolata, mivel cselekvési eszköztárát hatalmi céljai, valamint a mindenkori polgárháborús erőviszonyok képlékeny egyvelege határozta meg.

Törökország így a polgárháború kirobbanása óta konfrontálódott a szíriai központi kormányzattal, a NATO szövetséges Egyesült Államokkal, valamint a kurd csapatokkal is. Nemzetközi szintén további bonyodalmakat eredményezett a szíriai menekültek helyzetének rendezése, kiváltképpen az Európai Unióval. A menekülthelyzet kezelése nemcsak Törökországot, hanem a fejlett országokat tömörítő Európa Uniót is súlyos politikai dilemmák elé állította, amely végül a török kormányzat által is elfogadható megállapodással zárult.^[18]

Év	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Menekültek száma	148.111	559.994	1.622.839	2.503.549	2.854.968	3.466.263	3.628.120

A Törökországban tartózkodó szíriai menekültek száma minden év januárjában^[19]

Azzal, hogy Törökország támogatást nyújtott/nyújt a Bassár el-Aszad elnökkel szembenálló felkelőknek, közvetetten támogatta az Iszlám Államot, valamint a kurdok ellen mozgósította haderejét, a szíriai belpolitikai viszonyok alakulásának egyik meghatározó szereplőjévé nőtte ki magát a polgárháború során.

[17] Morello – Cunningham, 2017.

[18] Tóth, 2017b, 50.

[19] Registered Syrian Refugees, 2019.

A menekültválsággal egyidejűleg akár a regionális, akár a nemzetközi szintéren betöltött szerepe is megerősödött, hiszen a területén tartózkodó több millió szíriai menekült komoly tárgyalási alapot képezett például az Európai Unió képviselőivel folytatott egyeztetéseken, amikor az úgynevezett balkáni útvonal lezárásáról, valamint az öreg kontinens felé irányuló menekült- és migránshullám feltartóztatásáról volt szó. A továbbiakban Törökország szerepvállalásának három olyan aspektusa kerül bemutatásra, amelyek a szíriai belpolitikai eseményeket alakították, valamint ráhatással voltak a Szíriában élő kurdokra.

1. Törökország már a polgárháború kezdetétől támogatta az ellenzéki milíciákat, amellyel nem titkolt célja Bassár el-Aszad elnök hatalmának megdöntése volt. Vállalta, hogy a területén képez ki ellenzéki milíciákat annak érdekében, hogy alássa Bassár el-Aszad hatalmát. A Szabad Szíriai Hadsereg dél-törökországi bázisairól irányította az ellenzéki hadműveleteket.^[20] Továbbá a szintén ellenzéki Szíriai Nemzeti Koalíció, később a Szíriai Nemzeti Tanács Törökország területén alakult meg, és jórészt Isztambulban fejtette ki működését. Utóbbi nem titkolt céljai közé tartozott a fennálló politikai elit megbuktatása, a különböző szíriai érdekcsoportokat és társadalmi rétegeket egyesítő képviselői ernyőszervezet felépítése, a szíriai forradalom erőszakmentes karakterének megőrzése,^[21] valamint az ország szuverenitásának megőrzése, és mindennemű külső katonai intervenció elutasítása.^[22]
2. Nem elhanyagolható tény továbbá az, hogy a török hadsereg, kiegészülve az országhoz hű/érdek alapján kötődő milíciákkal, az Olajág Hadművelet keretein belül lényegében kiharított Szíriából egy részt (a török katonai intervenciókról szóló összefoglalót lásd később). Törökország hivatalos hadereje lényegében nyíltan együttműködik olyan fegyveres csoportokkal, amelyek célja nem a konszolidáció előmozdítása, hanem partikuláris érdekek megvalósítása – mint a kurdok térnyerésének visszaszorítása. Felmerült továbbá az is, hogy az intervencióhoz, valamint a területek biztosítása kapcsán az Iszlám Államhoz köthető harcosoknak is nyújtott kiképzést Törökország, és együttműködött velük.^[23]
3. Bár Törökország a kezdetektől fogva tagadta, mégis bizonyítékok vannak rá, hogy nem akadályozta meg az Iszlám Államhoz csatlakozni kívánó külföldi harcosok átutazását a területén, ezzel hosszú ideig érkezett „utánpótlás” a kalifátus kialakításához.^[24] Ez különösen annak ismeretében lényeges, miszerint az Iszlám Állam területi expanziója a Szíriából

[20] Galpin, 2012.

[21] Ezzel a ponttal egy meglehetősen tarthatatlan célkitűzés került megfogalmazásra, ugyanis a tüntetések éppen a túlzott erőszak okán fajultak el polgárháborúig mindössze néhány hónap leforgása alatt.

[22] Syrian National Council hivatalos weboldala.

[23] Turkey accused of recruiting ex-Isis fighters in their thousands to attack Kurds in Syria, 2018.

[24] Gunter, 2015, 103.

és Irakból származó szakemberekre, volt katonákra, valamint a harmadik országokból érkező önkéntes harcosokra épült. 120 országból mintegy 42 ezer ember csatlakozott az Iszlám Államhoz 2011 és 2016 között, és jelentős részben – kiváltképpen az az 5 ezer fő, aki az Európai Unió területéről érkezett – Törökországon keresztül utazott el a polgárháborús országba.^[25]

4. Az Iszlám Állam közvetett támogatása háttérben az a tény állhat, miszerint a proto-állam megerősödésével Bassár el-Aszad kormányzatát kívánta meggyengíteni, valamint felhasználni a radikális szunnita harcosok gyűlöletét (többek között) a kurd kisebbség ellen. Az Egyesült Államok, valamint Oroszország katonai intervenciójának köszönhetően az Iszlám Állam mint hatalmi központ meggyengült, majd összeomlott Szíriában és Irakban. Ez arra készítette Törökországot, hogy felülvizsgálja korábbi álláspontját a Bassár el-Aszad kormányzattal, és részesévé vált annak a béketárgyalási folyamatnak, amelynek aktív alakítójává Oroszország és Irán vált. Az Oroszország által koordinált béketárgyalás nem titkolt célja Bassár el-Aszad hatalmának biztosítása, valamint az ország területi integritásának helyreállítása. Az asztanai békefolyamatként elhíresült egyeztetés-sorozat további velejárója az Egyesült Államok szerepének a csökkenése a konszolidáció előkészítésében, valamint az amerikai fél által támogatott társadalmi csoportok – így a kurdok is – versenyhátrányba kerülése a szíriai központi kormányzathoz hű felekkel szemben.
5. A török-kurd ellenségeskedés több évtizedre vezethető vissza, amely több tízezer áldozatot követelt eddig is. Törökország célja a kurd kisebbség határokon belüli, illetve határokon túli meggyengítése, éppen ezért rendkívül aggasztó fejlemény volt számára a szíriai és iraki kurd területek önállósodása, valamint katonai csapatainak külső segítséggel történő erősítése. Törökország a kurd autonómiatörekvést – a saját területén, Szíriában és Irakban egyaránt – potenciális fenyegetésként értékeli mind a mai napig, és a kurdok bárminemű megerősödése szembemegy a török politikai vezetés érdekeivel. Éppen ezért hevesen ellenezte az Egyesült Államok kurdok felfegyverzését célzó programját is, amely törésvonal a napjainkig meghatározza a két NATO szövetséges tagállam együttműködését.

Azzal, hogy Oroszország és Irán a szíriai központi kormányzat katonai szövetségeseivé vált a polgárháborúban, Törökország tervei szertefoszlottak. Bassár el-Aszad elnök hatalma nem omlott össze, az ellenzék által képviselt erőközpont évek óta visszaszoruló félben van, míg az Iszlám Állam, mint proto-állam és terrorszervezet sem jelent olyan fenyegetést, mint néhány évvel korábban. Egyedül a kurdok térnyerése volt az a pont, ahol Törökországnak még volt némi játéktere érdekei érvényesítéséhez. Annak érdekében, hogy a kurdok hatalmi pozícióit gyengítse, több ízben is megsértve Szíria területi integritását, hadműveleteket

[25] Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families, 2017, 15.

hajtott végre a területén.

Négy fő hadműveletet érdemes megemlíteni, amely a kurdok gyengítését célozta meg. 2016. augusztus és 2017. március között az Eufrátesz Pajzs hadművelet a török hadsereg – és további ellenzéki milíciák – mozgósításával az Iszlám Állam fogyatkozó hadereje, valamint a kurd Szíriai Demokratikus Erők (SDF) ellen vonult. A hadművelet nemzetközi fogadtatása igencsak vegyesnek minősíthető, ugyanakkor érdemes kiemelni, hogy Törökország önhatalmúlag, a szíriai központi kormány jóváhagyása nélkül hajtotta végre a hadműveletét. Bassár el-Aszad egy interjújában „abnormális és pszichésen zavart” embernek jellemezte Recep Tayyip Erdogan török elnököt, és ugyanitt hangsúlyozta Szíria jogát, hogy megvédje minden nem kívánatos külső beavatkozástól az országot.^[26] A hadművelet nyomán Szíria északi részén mind a mai napig jelentős területeket tartanak ellenőrzésük alatt a török csapatok, valamint az azokkal együttműködő ellenzéki milíciák. A beavatkozás célja az volt, hogy a polgárháborúban stratégiai fontosságú Aleppo kormányzóság továbbra is kettészelje a kurdok által ellenőrzött területeket Szíria északi részén, megnehezítve ezzel a kurdok átfogóbb csapatmozgását, szállítmányaik célba juttatását, valamint a területi töredezettség okán sérülékenységük is nagyobb.

2017 októberében Idlib tartományba vonult be a török hadsereg. Ellentétben az Eufrátesz Pajzs hadművelettel, a szíriai központi kormányzattal szövetséges Oroszország és Irán állapodott meg Törökországgal az intervenció jóváhagyásáról, míg a 2016-os hadműveletet a török politikai vezetés önhatalmúlag indította el.

2018 januárjában kezdetét vette az Olajág Hadművelet, amely nyíltan a kurd erők, a Demokratikus Egyesülés Párt (PYD), a Népvédelmi Egységek (YPG), valamint a Szíriai Demokratikus Erők (SDF) ellen irányult. Törökország ezúttal is önhatalmúlag döntött a katonai intervenció mellett, amellyel felrúgta az asztanai tárgyalássorozat addigi eredményeit, ezzel Oroszország és Irán, valamint Törökország ellentétes érdekű felekké váltak.

Az Olajág Hadművelet első hónapjában a kurdok a szíriai központi kormányzat segítségét kérték a török offenzívával szemben. A kérés egyedülálló volt abban a tekintetben, hogy a kurd vezetők és a központi kormányzat, ha közvetlenül nem is nagyon támadták egymást, de ellenérdekelt félnek számítanak a polgárháborúban. A kurdok területi és igazgatási autonómiát követelnek, a központi kormányzat viszont az ország területi integritásának helyreállításán fáradozott katonai és politikai-jogi eszközökkel egyaránt. A szíriai központi kormányzat, valamint a kurd ellenőrzésű területek között feszültséget okoz a természeti erőforrások – elsősorban a kőolaj-, és földgázkészletek – feletti ellenőrzés, hiszen az abból származó bevételek képezik a polgárháború pusztításaiból eredő károk helyreállítási költségeinek egy részét. Egy Szíria és Oroszország között 2018 januárjában létrejött megállapodás értelmében utóbbi kizárólagos jogot kapott kőolaj-, és

[26] President Al-Assad: Failure of Western states and Turkey in the battle in Aleppo means failure of outside project and the transformation of the course of the war in Syria, 2016.

földgázkitermeléshez, egyben vállalta a kitermeléssel kapcsolatos infrastruktúra helyreállítását.^[27] Mivel a kurdok által ellenőrzött területekről becslések szerint 50 ezer hordó kőolajat termelnek ki naponta, ezért a szíriai központi kormánynak és kurd szervezeteknek együtt kell működni, amelyet egy 2018 nyarán elfogadott megállapodás is rögzített.^[28]

Az érdekellentétek dacára a szíriai központi kormányzat, valamint a kurd szervezetek együttműködésének új dinamikát adott a török katonai intervenció. 2018 februárjában megszületett az elhatározás a központi kormányzat részéről, hogy megsegíti a kurdokat a török offenzívával szemben.^[29] Ez természetesen tovább mélyítette a feszültséget Törökország és Szíria között, hiszen ténylegesen eshetőség vált, hogy a két ország hivatalos hadserege megtámadja egymást.

A negyedik, egyben jelen tanulmány megírásakor aktuális katonai intervenciót a Béke Forrása Hadművelet jelentette, amely 2019 október első felében indult meg. Hasonlóan az Olajág Hadművelethez, az újabb intervenció célja is a kurd területek szétzilálása, valamint katonai erejük meggyengítése volt. Törökország önkényes hadművelete nagy visszhangot váltott ki nemzetközi szintén, ugyanakkor több dolog is világhosszá vált. Az Európai Unió a Törökországban tartózkodó menekültekkel folyamatosan sakkban van tartva, és a több millió menekültet a török politikai vezetés mindössze hatékony ütőkártyaként használja fel. Másfelől a kurdokkal korábban szövetséges Egyesült Államok kivonult Szíriából és a polgárháborúból, így Oroszország számára minden akadály elhárult, hogy nyíltan érvényesítse érdekeit. Nem meglepő módon a 2019 október második felében létrejött tűzszünetet is Oroszország hozta tető alá.

1. Összegezve a fejezetben leírtakat, az alábbi megállapítások tehetők:
2. megállapítás: Törökország viszonylag önállóan hozta meg a döntéseit a polgárháborúba történő beavatkozások tekintetében, mindezt úgy, hogy felvállalta a vele járó konfrontációkat. A kurdok megtámadása nyomán az Egyesült Államokkal hidegült el a viszony, hiszen a török hadsereg az amerikai segítséggel támogatott kurd egységeket vette tűz alá.
3. megállapítás: A Törökország és a szíriai ellenzéki milíciák együttműködése 2011-től kezdődően napjainkig tetten érhető, amely a legutóbbi jelentősebb hadműveletek, akár az Eufrátesz Pajzs, akár az Olajág Hadművelet során is megmutatkozott.
4. megállapítás: Jóllehet Törökország több ízben is részt vett az Oroszország és Irán által koordinált asztanai tárgyalás-sorozatban, mindazonáltal nem mondott le arról, hogy érdekeit érvényesítse Szíria területén, akár még annak területi integritásának megsértése mellett is. Azzal, hogy továbbra is együttműködik a szíriai központi kormánnyal ellenséges csapatokkal és nyíltan konfrontálódik Bashár el-Aszad elnökkel, nincs realitása

[27] Katona, 2018.

[28] Paraskova, 2018.

[29] Syrian army to help Kurdish forces repel Turkish offensive in Afrin: report, 2018.

- a török-szíriai politikai kapcsolatok javulására.
5. megállapítás: A török katonai offenzíva a szíriai központi kormányzat, valamint a kurd erők együttműködését mozdította elő. A katonai együttműködés a 2018-as év közepére gazdasági együttműködéssé is fejlődött (lásd kőolaj-kitermelés), és ezek a központi kormányzat hatalmát erősítik a kurdokkal szemben. Feltételezhetően a Béke Forrása Hadművelet a közeljövőben tovább erősíti az együttműködést, lévén a szíriai központi kormányzat és a kurdok egymásra vannak utalva a közép-, és nagyhatalmak játékában.

IV. A KURDOK SZEREPE A SZÍRIAI HATALMI JÁT SZMÁBAN

A szíriai polgárháború kitörését követően a központi kormányzat figyelmét az ellenzéki csapatokkal történő összetűzések kötötték le, miközben két új erőközpont – a kurd területek és az Iszlám Állam – kezdett felemelkedni. Mivel a központi kormányzat hatalma és jelenléte erőteljesen visszaszorult a kurd többségű területeken, ennél fogva lehetőség nyílt az önkormányzásra. A polgárháború forgatagában így történelmi lehetőség nyílt a kurdok számára ahhoz, hogy a régóta áhított függetlenség útjára lépjenek. Ugyanakkor a függetlenséget számos tényező hátráltatja, amely a katonai potenciál, a nemzetközi kapcsolatok alakítása, valamint a béketárgyalás aspektusán keresztül kerül bemutatásra.

1. Katonai potenciál. A kurdok által lakott területek a polgárháború kezdetétől rá voltak arra kényszerülve, hogy maguk biztosítsák a védelmüket. Mivel a szíriai központi kormányzat *de facto* kivonult, megnyílt a lehetőség az öngazgatásra, annak minden szükséges velejárójával együtt: forrásteremtés, adminisztráció, rendfenntartói-védelmi feladatok ellátása stb. Az Iszlám Állam agresszív expanzíós törekvéseit a kurd csapatok 2013-tól kezdődően sikeresen feltartóztatták, és később aktív részesévé váltak az iszlamisták visszaszorításának. Az Egyesült Államok, felismerve a kurd csapatokban rejlő potenciált, tanácsadókkal és fegyverekkel is megerősítette a kurdokat, amely az ütközésség javítása mellett az kurdok által ellenőrzött területek autonóm működését is felerősítette.

A kurdok által képviselt erő különösen nagy jelentőségű volt, ha összevetjük a központi kormányzatéval. A 2011 óta folyamatosan tartó polgárháború kellőképpen meggyengítette a szíriai hadsereget, amely külső segítség nélkül – orosz, iráni, libanoni Hezbollah – a központi kormányzattal együtt valószínűsíthetően szétesett volna. A központi kormányzat oldaláról elkönnyelhető katonai sikerek az elmúlt években, akár az ellenzéki, akár az Iszlám Állam milíciáival szemben, erőteljesen összekapcsolhatók harmadik országok katonai segítségével, valamint további helyi milíciák támogatásával, mivel Szíria hivatalos hadereje továbbra sem képes önmagában garantálni az ország integritását.

A helyzetet árnyalja, hogy a szíriai központi kormányzattal ellenérdekelt felek állomásoztatnak Szíria területén katonákat – Törökország, és egyre kisebb mérték-

ben az Egyesült Államok – tartanak az ellenőrzésük alatt területet, továbbá a több tízezer főt tömörítő kurd milíciák megmutatták ütőképességüket, így nem lehet elhanyagolható erőként tekinteni rájuk. Az Egyesült Államok 2018 decemberében ugyan hivatalosan bejelentette, hogy kivonja a katonai erőket Szíriából, mégis a közel-keleti régió instabilitása és egyben Irán térnyerésének megakadályozása okán nem lehet valós alternatíva az amerikai csapatok teljes kivonása. A csapatkivonás szintén egy olyan pont volt, amely alakította a polgárháború dinamikáját. Irán és Törökország számára nagyobb mozgásteret vetített előre, az iráni milíciák és a Hezbollah által gyakorolt fenyegetés Izrael esetében felerősödött, valamint a kurdok egy meghatározó szövetségesük gyengülésével voltak kénytelenek szembenézni, amely egyúttal az autonómiatörekvéseiket is megakasztotta.^[30]

2. Nemzetközi kapcsolatok. A jelenleg hatályos szíriai alkotmány nem biztosít semmiféle autonómiát a kisebbségek számára, ennél fogva a kurdok jelenlegi igazgatási, politikai, fegyveres stb. *de facto* önrendelkezése a polgárháború folyamatainak eredményeképpen erősödhetett meg. Az Egyesült Államok a polgárháború kitörése óta hevesen bírálja Bassár el-Aszad elnököt – bár az amerikai-szíriai kapcsolatok a 2011-es évet megelőzőn sem voltak a legjobbak – és tevékenységével a szíriai központi kormányzat gyengítését kívánta elősegíteni. A Szíria területén végrehajtott katonai intervenció sem élvezte a szíriai politikai elit támogatását, mindössze az ENSZ 2249. számú határozata szolgált jogalapul.^[31] Az ellenzéki csapatok felfegyverzésére és kiképzésére irányuló programok az Iszlám Állam visszaszorítása mellett olyan célt is szolgáltak, hogy segítsen megerősíteni egy, a szíriai központi kormányzattal szembenálló hatalmi központot, amely motorja lehetett volna „rendszer váltásnak”. Mivel azonban az ellenzéki erők Oroszország katonai intervenciója nyomán visszaszoruló félben vannak, felértékelődött a kurdok szerepe az Egyesült Államok szemében. Az Egyesült Államok stratégiája azért érdekes, mert nyíltan nem hajlandó együttműködni a szíriai központi kormányzattal, miközben más állam alatti szereplőkkel partnerségi viszonyban áll. Segített a kurd szervezeteknek abban, hogy pozitív képet alakítsanak ki magukról nemzetközi szinten. Az Egyesült Államok fegyveres támogatását maga mögött tudva a kurd pártok és milíciák jobb pozícióba kerültek, amely hozzásegíteti őket a leendő konszolidáció alakításához is (lásd következő pont).

Továbbá ki kell hangsúlyozni Törökország szerepvállalását, amely az elmúlt években egyre intenzívebb mértékben alakítja a kurdok hatalmi pozícióját. A török politikai vezetés hajlandó úgy is hátrátni a kurd önállósodási törekvéseket, hogy közben más államokkal konfrontálódik.

3. Békefolyamat. A polgárháborúban egymással szembenálló felek megbékélésére irányuló törekvések 2011-ig datálhatók vissza. Mint ahogy a fegyveres konfliktus alakulásában, úgy a béketárgyalásokban is megannyi állam érdekelt,

[30] Cook, 2018.

[31] United Nations Security Council, S/RES/2249,2015.

különböző elképzelésekkel és célokkal. A tárgyalások alapvetően két fő komponensre bonthatók fel, úgy mint az Egyesült Államok befolyására épülő tárgyalássorozat az ellenzéki milíciák és politikai erők aktív bevonásával (genfi), valamint az Oroszország által dominált egyeztetés-sorozat, amely partnerként kezeli Bassár el-Aszad elnököt (asztanai).

A globális ambíciókkal bíró országok – az Egyesült Államok és Oroszország – a kurd szervezetek töredezettségét felhasználva alakítják ki stratégiájukat akár a konszolidáció előmozdításában, akár a politikai kapcsolatok kialakításában. Ez mindenképpen kedvezőtlen az 1. fejezetben ismertetett szervezetek számára, hiszen hatalmi potenciáljuk attól is függ, miképpen tudják magukat pozícionálni a nagyobb országokkal történő egyeztetéseken, és mennyire képesek egységes mondanivalóval előállni – akár az attól eltérő vélemények letörése árán is.

V. ÖSSZEGZÉS

A kurdok a szíriai polgárháború eseményeinek szerves alakítóivá váltak. Katonai sikereiknek köszönhetően hatalmi potenciáljuk felerősödött, ám sem Szírián belül – alkotmányos kötöttségek okán –, sem a nemzetközi szinten – az egymással versengő államok játszmái okán – nem voltak képesek megfelelően intézményesített és egységes kommunikációs és érdekérvényesítési csatornák kialakítására. A kurdokkal való együttműködést 2011-től kezdődően politikai és katonai indokok mozgatták, és bár az önkormányzatiság a védelmi potenciál tekintetében kívánatos jelenség, politikai értelemben azonban falakba ütközik (1. hipotézis).

Az Iszlám Állam területi-hatalmi térnyerése arra készítette a polgárháborúban érdekelt harmadik országokat, hogy a szembenálló felek valamelyikével elkötelezzék magukat. Ameddig az Egyesült Államok a szíriai központi kormányzattal szembenálló erők felfegyverzésében és kiképzésében látta a megoldást, addig Oroszország Bassár el-Aszad elnök oldalán foglalt helyet. Ameddig az ellenzéki erők, valamint a kurdok támogatását az amerikai belpolitikai események is alakították – Donald Trump elnök eltérő ambíciókat táplált Szíria kapcsán, mint elődje, Barack Obama –, addig Oroszország 2015 óta következetesen az ország hivatalos politikai vezetésével működik együtt. Ameddig az Egyesült Államok stratégiája informális kommunikációra, valamint pillanatnyi katonai érdekekre épül (lásd az elmúlt évek hullámzó Közel-Kelet politikáját), addig Oroszország hosszú távú terveket dédelget (kőolaj- és földgáz kitermeléssel kapcsolatos megállapodás). A kurd milíciák, bár hozzájárultak az Iszlám Állam visszaszorításához, közvetetten viszont a szíriai központi kormányzat visszaerősödését is támogatták. Amíg az Iszlám Állam jelentette közvetlen fenyegetés enyhülésével az informális együttműködési csatornák leértékelődtek, addig az orosz-szíriai kapcsolatok továbbra is intenzíven összekapcsolódnak (2. hipotézis).

A fenti pontból kiindulva, a kurd politikai érdekek töredezettsége lehetőséget teremt az ellenérdekű felek játszmáihoz a konfliktus lezárására irányuló egyez-

tetéseken. Ameddig az 1. fejezetben ismertetett szervezetek önmaguk kizárólagosságát kommunikálják, addig az Oroszország–Irán által koordinált tárgyalások ezt a koncepciót kívánják aláásni, ezzel is gyengítve a kurdok Szíriában elfoglalt hatalmi helyzetét (3. hipotézis).

Összegzésképpen megállapítható, hogy bár a kurdok hatalmi potenciálja jelentősen javult a polgárháború következtében, a megfelelő garanciák továbbra is hiányoznak ahhoz, hogy formális csatornákon keresztül érvényesítsék az érdekeiket. Elveszítve legerősebb támogatójukat, az Egyesült Államokat, a fennálló helyzet kiszolgáltatottá teszi a kurdok Szíriában betöltött hatalmi helyzetét, a konfliktus lezárására irányuló tárgyalásokon betöltött szerepüket, valamint a szíriai központi kormányzattal való együttműködést.

IRODALOM

- Anzour (2018): *Turkey is main player in war against Syria, 2018*. SANA- Syrian Arab News Agency. Elérhető: <https://sana.sy/en/?p=131832>
- Arany Anett – N. Rózsa Erzsébet – Szalai Máté (2016): *Az Iszlám Állam kalifátusa – Az átalakuló Közel-Kelet*. Osiris Kiadó – Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest
- Bihari Mihály (2013): *Politológia – A politikai és a modern állam, pártok és ideológiák*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest
- Borger, Julian – Hawramy, Fazel (2016): US providing light arms to Kurdish-led coalition in Syria, officials confirm. *The Guardian*, 2016.09.29. Elérhető: <https://www.theguardian.com/world/2016/sep/29/syria-us-arms-supply-kurds-turkey>
- *Constitution of the Syrian Arab Republic* (2012). Elérhető: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_125885.pdf [A letöltés ideje: 2018. június 15.]
- Cook, Staven A. (2018): *Syria's Changing Power Grid: What Turkey Wants*, Council of Foreign Relations. Elérhető: <https://www.cfr.org/article/syrias-changing-power-grid-what-turkey-wants>
- Galpin, Richard (2012): Syria crisis: Turkey training rebels, says FSA fighter, *BBC News*. Elérhető: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-19124810>
- Goran, Baxtiyar (2017): KRG spends 2 billion USD on IDPs, refugees annually, *Kurdistan24*. Elérhető: <http://www.kurdistan24.net/en/news/28fa55d3-84e1-405c-87b6-4605a65d2d29>
- Gunter, Michael M. (2015): Iraq, Syria, ISIS and the Kurds: Geostrategic concerns for the U.S. and Turkey. *Middle East Policy*, 22. évf. 1. szám, 102–111.
- Katona Viktor (2018): Russia is taking over Syria's oil and gas, *OilPrice.com*. Elérhető: <https://oilprice.com/Energy/Energy-General/Russia-Is-Taking-Over-Syrias-Oil-And-Gas.html>
- Kis-Benedek József, (2018): *Katonai biztonság Marokkótól Iránig*. Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Loveluck, Louisa – Sly, Liz (2018): Russian-backed peace talks endorse path for Syria, but opposition and Kurds stay away, *The Washington Post*. Elérhető: https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/russian-backed-peace-talks-endorse-future-path-for-syria-but-opposition-and-kurds-stay-away/2018/01/30/5e0ac11a-05c2-11e8-ae28-e370b74ea9a7_story.html?noredirect=on&utm_term=.edad5832ea46

- Mazzetti, Mark – Goldman, Adam – Schmidt, Michael S (2017): Behind the Sudden Death of a \$1 Billion Secret C.I.A. War in Syria. *The New York Times*. Elérhető: <https://www.nytimes.com/2017/08/02/world/middleeast/cia-syria-rebel-arm-train-trump.html>
- Mcleary, Paul (2016): The Pentagon Waster \$500 Million Training Syrian Rebels. It's About to Try Again. *Foreign Policy*. Elérhető: <http://foreignpolicy.com/2016/03/18/pentagon-wasted-500-million-syrian-rebels/>
- Morello, Carol, Cunningham, Erin (2017): Trump tells Turkish president U.S. will stop arming Kurds in Syria. *The Washington Post*. Elérhető: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/trump-tells-turkish-president-us-will-stop-arming-kurds-in-syria/2017/11/24/61548936-d148-11e7-a1a3-0d1e45a6de3d_story.html?noredirect=on&utm_term=.83eacd0ce561
- *National Kurdish Movement rejects any divisive or federal project in Syria (2016)*, SANA – Syrian Arab News Agency. Elérhető: <https://sana.sy/en/?p=72483>
- Paraskova, Tsvetana (2018): Kurds in Syria share oil with government as part of a deal, *OilPrice.com*. Elérhető: <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Kurds-In-Syria-Share-Oil-With-Government-As-Part-Of-A-Deal.html>
- People's Protection Units (YPG) (2016). The Syria Institute. Elérhető: <http://syriainstitute.org/wp-content/uploads/2016/08/YPG-Cheat-Sheet-Secure.pdf>
- Perry, Tom (2017): Exclusive: Syrian Kurdish YPG aims to expand force to over 100.000. *Reuters*. Elérhető: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-ypg-exclusive-idUSKBN16R1QS>
- Phillips, David L. (2013): Remove the PKK From the Terror List. *The Huffington Post*. Elérhető: https://www.huffingtonpost.com/david-l-phillips/pkk-terror-group-status_b_3289311.html?guccounter=1
- Polyakova, Alina (2018): Putin's true victory in Syria isn't over ISIS, *Brookings*. Elérhető: <https://www.brookings.edu/opinions/putins-true-victory-in-syria-isnt-over-isis/> Letöltve: 2019. 05.28.
- Snow, Shawn (2017): Syrian Kurds are now armed with sensitive US weaponry, and the Pentagon denies supplying it. *Military Times*. Elérhető: <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2017/05/07/syrian-kurds-are-now-armed-with-sensitive-us-weaponry-and-the-pentagon-denies-supplying-it/>
- President Al-Assad: Failure of Western states and Turkey in the battle in Aleppo means failure of outside project and the transformation of the course of the war in Syria (2016), Interjú Bassár el-Aszad elnökkel. *SANA- Syrian Arab News Agency*. Elérhető: http://www.baath-party.org/index.php?option=com_content&view=article&id=9032:president-al-assad-failure-of-western-states-and-turkey-in-the-battle-in-aleppo-means-failure-of-outside-project-and-the-transformation-of-the-course-of-the-war-in-syria&catid=162&Itemid=313&lang=en
- Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families (2017), RAN Manual, Radicalization Awareness Network. Elérhető: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_en.pdf [A letöltés ideje: 2018. június 15.]
- Registered Syrian Refugees (2018), SyriacRegional Refugee Response, UNHCR. Elérhető: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>
- Stewart, Phil – Torbati, Yeganeh (2016): U.S. military training dozens of Syrian fighters in new program. *Reuters*. Elérhető: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-training/u-s-military-training-dozens-of-syrian-fighters-in-new-program>

idUSKCN0WY4ZC

- Syria to consider granting Kurds greater autonomy (2017). *Al Jazeera*. Elérhető: <https://www.aljazeera.com/news/2017/09/syria-granting-kurds-greater-autonomy-170926121821968.html>
- Syrian army to help Kurdish forces repel Turkish offensive in Afrin: report (2018). *Deutsche Welle*. Elérhető: <http://www.dw.com/en/syrian-army-to-help-kurdish-forces-repel-turkish-offensive-in-afrin-reports/a-42638366>
- Syrian National Council hivatalos weboldala. Elérhető: <http://syriancouncil.org/en/about.html>
- The Kurdish Democratic Union Party (2012), Carnegie Middle East Center. Elérhető: <http://carnegie-mec.org/diwan/48526?lang=en>
- *The Syrian Constitution* (1973). Elérhető: <http://carnegie-mec.org/diwan/50255?lang=en>
- Tóth Zoltán Balázs (2017a): Államépítési törekvések Szíriában I. – A Bassár el-Aszad kormányzat kihívásai. *Jog - Állam - Politika*, IX. évfolyam, 3. szám, 155–168.
- Tóth Zoltán Balázs (2017b): Biztonságpolitikai kihívások az Európai Unió szomszédságában II. – A szír menekültek. *Nemzetbiztonsági Szemle*, V. évfolyam, 1. szám. Elérhetőség: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00017/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2017_01_044-064.pdf
- Tóth Zoltán Balázs (2018): *Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 1980-1989. között*. Külügyi Műhely, Gyorselemzés sorozat, Politikai Spektrum Alapítvány. Elérhető: <http://politikaispektrum.hu/gyorselemezesek/>
- Turkey accused of recruiting ex-ISIS fighters in their thousands to attack Kurds in Syria (2018). *The Independent*. Elérhető: <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/turkey-isis-afrin-syria-kurds-free-syrian-army-jihadi-video-fighters-recruits-a8199166.html>
- US begins sending weapons to Kurdish YPG in Syria (2016). *Al Jazeera*. Elérhető: <https://www.aljazeera.com/news/2017/05/begins-sending-weapons-kurdish-ypg-syria-170531042959705.html>

